

POSTANOWIENIE

Dnia 23 lutego 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Ryszard Witkowski

w sprawie z wniosku J. K. i in.,
po rozpoznaniu w Izbie Karnej na posiedzeniu
w dniu 23 lutego 2024 r.,
na skutek żądania sędziego Sądu Najwyższego W. W.
o wyłączenie go od rozpoznania kasacji wniesionej przez pełnomocnika
wnioskodawców od wyroku Sądu Apelacyjnego w Krakowie
z 6 kwietnia 2023 r. sygn. akt sygn. II AKa 7/23,
zmieniającego wyrok Sądu Okręgowego w Tarnowie
z 14 listopada 2022 r. sygn. II Ko 135/22,
na podstawie art. 41 § 1 k.p.k. w zw. z art. 42 § 1 k.p.k.

p o s t a n o w i ł:

wyłączyć sędziego Sądu Najwyższego W. W. od udziału w
rozpoznaniu sprawy sygn. III KK 500/23.

UZASADNIENIE

W dniu 18 października 2023 r. w Izbie Karnej Sądu Najwyższego pod sygn. III KK 500/23 zarejestrowano kasację pełnomocnika wnioskodawców J. K., S. K., H. K., W. K., M. G. od wyroku Sądu Apelacyjnego w Krakowie z 6 kwietnia 2023 r. sygn. II AKa 7/23, do której rozpoznania wyznaczono Sędziego Sądu Najwyższego W. W. Sędzia ten w dniu 29 listopada 2023 r., powołując się na art. 42 § 1 k.p.k. w

zw. z art. 41 § 1 k.p.k. wniósł o wyłączenie go od udziału w sprawie sygn. III KK 500/23.

W uzasadnieniu swojego wniosku Sędzia W. W. wskazał, iż w składzie Sądu Apelacyjnego w Krakowie, orzekającym w sprawie sygn. II AKa 7/23, którego to rozstrzygnięcie zaskarżono nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia, jako sprawozdawca uczestniczył sędzia Sądu Apelacyjnego X.Y., który na to stanowisko został powołany w procedurze przed Krajową Radą Sądownictwa ukształtowaną w trybie ustawy z 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa. Zdaniem wnioskodawcy okoliczność ta obliuguje Sąd Najwyższy z urzędu do oceny sposobu powołania sędziego i rozpatrywania jej jako bezwzględnej przyczyny odwoławczej, o której mowa w art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k. Jednocześnie sędzia – wnioskodawca powołał się na osobistą znajomość z tym sędzią, który współpracował z Katedrą Prawa Karnego Uniwersytetu [...], której jest kierownikiem. Aktualnie zaś uczestniczy w jej zebraniach naukowych.

W związku z powyższym, w ocenie sędziego wnioskodawcy jego udział w rozpoznaniu kasacji w sytuacji, w której miałby on dokonywać z urzędu oceny kwestii niezawisłości i niezależności sądu z udziałem sędziego X.Y.. może powodować w odbiorze zewnętrznym wątpliwości, o których mowa w art. 42 § 1 k.p.k.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Wniosek Sędziego Sądu Najwyższego W. W. skierowany na podstawie art. 42 § 1 k.p.k. w zw. z art. 41 § 1 k.p.k. należy uznać za zasadny, co skutkować musiało uwzględnieniem żądania i wyłączeniem sędziego od udziału w sprawie z wniosku J. K., S. K., H. K., W. K., M. G. (sygn. akt III KK 500/23), jednak nie z powodu osobistej znajomości z sędzią Sądu Apelacyjnego X.Y..

Instytucja wyłączenia sędziego została uregulowana przez ustawodawcę - odpowiednio - z mocy prawa w przepisie art. 40 k.p.k. (*iudex inhabilis*), który zawiera enumeratywnie wyliczone okoliczności skutkujące obligatoryjnym wyłączeniem, a z powodu uzasadnionych wątpliwości co do jego bezstronności w danej sprawie w przepisie art. 41 k.p.k. (*iudex suspectus*).

W pierwszym wypadku wyłączenie jest obligatoryjne, dlatego do samowylączenia sędziego wystarczające jest jego oświadczenie (art. 42 § 2 k.p.k.). Natomiast w pozostałych przypadkach konieczna jest ocena podniesionych okoliczności i zajęcie stanowiska procesowego przez sąd (art. 42 § 4 k.p.k.). Sędzia ulega wyłączeniu na podstawie art. 41 § 1 k.p.k. jedynie w sytuacji, jeżeli istnieje okoliczność tego rodzaju, która mogłaby wywołać uzasadnioną wątpliwość co do jego bezstronności w danej sprawie. Nie każda zatem wątpliwość wywołuje taki skutek. Chodzi tu wyłącznie o takie okoliczności, których uprawdopodobnienie wystąpienia, obiektywnie czynić będą niemożliwym przekonanie przeciętnie rozsądnej osoby, że nie będą rzutowały na bezstronne osądzenie sprawy.

W realiach procesowych niniejszej sprawy, pierwsza z podniesionych w żądaniu okoliczności samodzielnie nie daje podstaw do uznania, że zachodzi uzasadniona wątpliwość co do bezstronności sędziego. Trzeba bowiem pamiętać, że fakt kontaktów służbowych, czy nawet prywatnych jest rzeczą naturalną i typową nie tylko w środowisku prawniczym, ale dla każdej innej sfery aktywności zawodowej. Łączące prawników wykonujących te same albo różne zawody prawnicze kontakty profesjonalne są na tyle zjawiskiem w skali kraju powszechnym, że - co do zasady - nie powinny być uwzględniane w perspektywie badania istnienia podstaw wyłączenia sędziego (*iudex suspectus*), również z uwagi na wyjątkowy charakter tej instytucji. Dlatego, chociaż relacja o charakterze zawodowym zaliczana jest wyjątkowo także do okoliczności osobistych mogących wzbudzać obawę co do niezawisłości oraz bezstronności organu procesowego, to jednak nie uzasadnia każdorazowego uruchomienia mechanizmu gwarancyjnego bezstronność sądu, unormowanego w art. 41 i nast. k.p.k. W zasadzie nie może to być stosunek wynikający tylko ze spełnienia obowiązków służbowych (*postanowienie Sądu Najwyższego z 7 lipca 1972 r. sygn. akt I KR 12/72*). Ta wspomniana wyjątkowość zastosowania instytucji *iudex suspectus* do tego rodzaju relacji osobistych sprowadza się do niezbędnej konieczności wykazania szczególności charakteru tych kontaktów zawodowych lub prywatnych. Mogą one bowiem uzasadnić wyłączenie sędziego, tylko w przypadku, gdy wykracza poza zwyczajowe ramy i przybiorą poziom znacznego stopnia zażyłości, zaburzającej postrzeganie przestrzegania standardów rozpoznania sprawy z punktu widzenia

postronnego obserwatora. Zaburzenie tych standardów może wynikać zarówno z uczucia przyjaźni, łączności interesów, jak i odwrotnie – ich rozbieżności i uczucia niechęci czy wręcz wrogości. Istnienia tego rodzaju wzajemnego stosunku, nie można jednak domniemywać, lecz należy wykazać jego istnienie. Sam fakt kontaktów służbowych nie daje zatem jeszcze asumptu do ustalenia wystąpienia w tym zakresie uzasadnionych wątpliwości i nie powoduje automatycznego wyłączenia sędziego w myśl art. 41 § 1 k.p.k. W badanym przypadku ani rodzaj, ani intensywność kontaktów służbowych nie daje żadnych podstaw do obalenia domniemania spełniania przez sędziego objętego żądaniem walorów niezawisłości i bezstronności, immanentnie związanych z inwestyturą sędziowską. Ich ogólny charakter, niepoparty wskazaniem jakichkolwiek szczegółów wskazujących na ich szczególne zabarwienie, mogących stanowić, chociażby potencjalnie emanację ponadprzeciętnego charakteru tych relacji o pozytywnej bądź negatywnej konotacji, powoduje, iż wywody w tym względzie nie wyszły poza stadium rozważań teoretycznych, opartych nie o fakty, lecz domniemania.

Obawa związana z faktem długotrwałych kontaktów sędziów w związku z pracą w środowisku naukowym, w tej samej jednostce organizacyjnej uczelni, ma charakter abstrakcyjny i hipotetyczny, a nie realny (*por. postanowienie Sądu Najwyższego z 15 czerwca 2023 r. sygn. akt V KK 168/23 i cyt. tam orzecznictwo*). W konsekwencji ryzyko zaburzenia z tego powodu standardów obiektywizmu i bezstronności sędziego zasadniczo w realiach sprawy nie występuje.

Jednak podstawę wyłączenia sędziego w trybie art. 42 k.p.k. może stanowić wynikająca z treści przedmiotowego żądania inna okoliczność, związana z odwołaniem się *in extenso* do ujemnej przesłanki procesowej z art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k. Wskazuje on bowiem na istnienie bezpośredniego związku przyczynowego między statusem sędziego sądu powszechnego a sposobem rozpoznania sprawy, determinowanym uchwałą z 23 stycznia 2020 r. Izby Cywilnej, Karnej oraz Pracy i Ubezpieczeń Społecznych SN w sprawie BSA I-4110-1/20. To w tym orzeczeniu określono skutki procesowe, jakie wynikają z udziału w składzie sądu orzekającego, sędziego powołanego na urząd z rekomendacji Krajowej Rady Sądownictwa, której kształt został określony ustawą z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o

Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2018 r. poz. 3). Przepis art. 42 k.p.k. ma natomiast zastosowanie zawsze, gdy pojawią się przeszkody osłabiające możliwości spełnienia przez sędziego wymagań w zakresie uczciwości, godności, bezstronności, mogących chociażby potencjalnie wpływać na sprawowanie wymiaru sprawiedliwości w zgodzie z jego sumieniem, zasadami słuszności i przepisami prawa. Zgłoszenie żądania w tym trybie obliguje nie tylko do wnikliwego rozważenia przedstawionych przesłanek tej inicjatywy, ale w wypadku potwierdzenia ich rzeczywistego występowania - co do zasady - do uwzględnienia wniosku sędziego o wyłączenie od udziału w rozpoznawaniu sprawy.

Notoryjność powszechna dyskursu dotyczącego statusu sędziów powołanych w kwestionowanym trybie powoduje, iż żądanie sędziego ze względu na jego uzasadnienie, kreuje sytuację, w której wynikająca z niego oczywistość niechęci dla argumentacji przeczących jego założeniom, należy traktować jako uzewnętrznienie stanowiska sędziego, ujawniające nie tylko pogląd na sprawę (*por. postanowienie Sądu Najwyższego z 21 maja 2020 r. sygn. akt II KO 18/20*), ale i kierunek nastawienia do wymienionego sędziego sądu powszechnego (*postanowienie Sądu Najwyższego z 24 września 2008 r. sygn. akt III KK 73/08*), co czyni, iż sędzia Sądu Najwyższego W. W. nie może być uznany za sędziego obiektywnego w rozpoznawaniu tej sprawy ani w odbiorze zewnętrznym opartym na zobiektywizowanych przesłankach i ocenie sytuacji dokonanej przez przeciętnego rozsądnie rozumującego obserwatora procesu (*zob. Dariusz Świecki (red.), Kodeks postępowania karnego. Tom I. Komentarz aktualizowany, LEX/el. 2020, teza 2 do art. 41*) ani w subiektywnym poczuciu samego sędziego co do własnej bezstronności. Motywacyjna część żądania, urealniając obawy ziszczenia się niebezpieczeństwa rozpoznania sprawy przez stronniczo nastawionego sędziego, daje podstawy ku temu, by sądzić, że zasada bezstronności mogłaby być złamana (*zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 11 stycznia 2012 r. sygn. akt III KK 214/11, OSNKW 2012/4/4*). Świadczy to nie tyle o zasadności, ile wręcz o konieczności wyłączenia nie tylko tego, ale każdego sędziego w takiej sytuacji procesowej.

W tym stanie rzeczy, postanowiono jak w sentencji.

[PGW]

[ał]